

WPŁYW MAKROOTOCZENIA NA AKTYWIZACJĘ CYFROWĄ SENIORÓW W POLSCE

<https://doi.org/10.33141/po.2016.09.10>

Przegląd Organizacji, Nr 9 (920), 2016, ss.65-71
www.przegladorganizacji.pl
©Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Robert Kutera
Maja Leszczyńska
Beata Butryn
Wiesława Gryncewicz

Wprowadzenie

Analizy demograficzne populacji w Polsce wskazują nadmierne starzenie społeczeństwa. Udział procentowy osób starszych polskiej populacji w najbliższych latach będzie stale wzrastał. Równocześnie z tym trendem obserwujemy globalizację gospodarki i rozwój technologii informatycznych (IT), które ze sobą są ściśle powiązane i od siebie zależne. Obecnie niewyobrażalne wydaje się życie gospodarcze i społeczne bez udziału nowoczesnych narzędzi informatycznych, które z jednej strony integrują wszystkie podmioty funkcjonujące na rynku, z drugiej jednak przyczyniają się do coraz głębszych i trwalszych podziałów społecznych, a często nawet wykluczeń. Szczególnie zagrożone są osoby starsze, które nie miały możliwości wykształ-

cenia kompetencji cyfrowych w swoim życiu zawodowym. Fundamentalnego znaczenia nabiera konieczność podjęcia działań zmierzających do aktywizowania i wspierania tej grupy społecznej.

Celem publikacji jest określenie tych czynników makrootoczenia, które determinują wykorzystywanie przez seniorów technologii informatycznych. Jako metodę badawczą zastosowano analizę PEST, która pozwoliła wskazać i zwalidować czynniki z makrootoczenia, mające wpływ na aktywizację cyfrową seniorów. Analiza PEST stanowi dla autorów pierwszy krok w badaniach, zmierzających w dalszej części do wykreowania szczegółowego profilu produktu IT, dedykowanego osobom starszym w Polsce.

Zastosowana metoda badawcza

Analiza PEST jest narzędziem służącym do badania czynników związanych z makrootoczeniem. Jej nazwa pochodzi od pierwszych liter rodzajów analizowanego otoczenia: P – polityczne, E – ekonomiczne, S – społeczno-kulturowe, T – technologiczne. Jej zastosowanie pozwala na zdefiniowanie środowiskowego kontekstu analizowanych problemów oraz zidentyfikowanie kierunku zmian makrootoczenia. Zwykle jest wykorzystywana do określenia kluczowych sfer otoczenia mających wpływ na strategię działania (Duncan, 1972; Ward, Rivani, 2005). Na potrzeby niniejszego artykułu analiza PEST zostanie wykorzystana do wyspecyfikowania uwarunkowań aktywizacji cyfrowej osób starszych w Polsce w wyżej wymienionych grupach czynników.

Wykorzystanie narzędzia PEST w tym celu umożliwi wstępną weryfikację potencjału rynku w Polsce dla działań dedykowanych osobom starszym. Pozwoli również zdefiniować uwarunkowania makroekonomiczne, a także wskazać na potrzeby i oczekiwania osób starszych. Na tym etapie przyjęta procedura badawcza obejmowała:

- wytypowanie przy wykorzystaniu metody burzy mózgów najistotniejszych czynników politycznych, ekonomicznych, społecznych i technologicznych do analizy PEST,
- weryfikację dostępnych raportów badawczych, w tym statystycznych, oraz studia literaturowe w celu pogłębionej analizy poszczególnych czynników i określenie siły ich oddziaływania oraz prawdopodobieństwa wystąpienia,
- określenie wpływu poszczególnych czynników na aktywizację cyfrową seniorów poprzez zdefiniowanie ich poszczególnych cech.

Autorzy na podstawie badań literatury, raportów badawczych i statystycznych oraz własnego doświadczenia dokonali walidacji wytypowanych w pierwszym etapie analizy PEST czynników, określając ich siłę oddziaływania (w skali – 2 do +2, gdzie – 2 przyznawano czynnikom o bardzo negatywnym wpływie, +2 – czynnikom zdecydowanie pozytywnym, zaś 0 czynnikom o neutralnym charakterze). Następnie zostało określone prawdopodobieństwo ich wystąpienia (w skali 0–1, gdzie 0 zarezerwowane jest dla zjawisk nieprawdopodobnych, zaś 1 – dla zjawisk pewnych). Wielkość wpływu oszacowano, mnożąc te dwa czynniki.

Rezultaty analizy PEST

W niniejszych rozważaniach zostaną zaprezentowane rezultaty badań przeprowadzonych przez autorów. Syntetyczne ujęcie tych wyników zawiera tabela 1.

Mając zidentyfikowane czynniki determinujące aktywizację cyfrową seniorów, można przystąpić do tworzenia scenariuszy stanów otoczenia, określając siłę oddziaływania tych czynników oraz prawdopodobieństwo wystąpienia tych zjawisk w przyszłości. Wyróżnia się scenariusz najbardziej prawdopodobny, optymistyczny, pesymistyczny oraz niespodziankowy (Gierszewska, Romanowska, 2009). Zagadnienia te będą przedmiotem kolejnej publikacji. Na tym etapie rozważań można zauważyć, że najbardziej pozytywny wpływ na aktywizację seniorów ma, zdaniem autorów, ogólny, wysoki poziom informatyzacji w Polsce, a najbardziej negatywny

wpływ mają bariery biologiczne, psychiczne i społeczne w percepcji IT związane ze starzeniem się.

Pierwszą grupą czynników poddaną szczegółowej analizie są **czynniki polityczne**. Z punktu widzenia charakteryzowanego problemu bardzo duże znaczenie ma polityka Polski oraz Unii Europejskiej wobec seniorów. Dotyczy to także uregulowań prawnych, w tym polskich i unijnych. Autorzy zwrócili uwagę, że polityka Unii Europejskiej oraz wewnętrzne unormowania prawne tworzą bardzo sprzyjające warunki do podejmowania wszelkiego rodzaju działań, mających na celu aktywizowanie i podnoszenie jakości życia osób starszych. Wynika to z faktu dostępnych bardzo dużej liczby funduszy Unii Europejskiej, dofinansowujących działania podejmowane na rzecz aktywizacji i wspierania osób starszych w krajach członkowskich, w tym w Polsce (AGE Platform Europe, 2013). Ponadto krajowe programy i strategie rozwoju przewidują dofinansowanie omawianych w artykule działań na rzecz seniorów. W 2014 roku 476 projektów dotyczących aktywizacji osób starszych zostało dofinansowanych z budżetu państwa polskiego w ramach ubiegłorocznej edycji Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (ASOS) na lata 2014–2020. Łączny budżet Programu na te lata wynosi 280 mln zł (MPiPS, 2014). Jak pokazują przykłady, polityka aktywizacji seniorów zaczyna nabierać coraz większego znaczenia, dlatego też zostały zrewidowane przepisy prawne związane z podejmowaniem pracy po przejściu na emeryturę, a także z komercyjnym oraz barterowym świadczeniem usług przez osoby starsze. Z tego punktu widzenia istotne są przepisy regulujące możliwość podejmowania pracy podczas pobierania świadczeń z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), który w Polsce wypłaca emerytury i renty. Wynika to z faktu, że w Polsce ZUS może zmniejszyć emeryturę lub rentę po przekroczeniu 70% tegoż świadczenia, a nawet zawiesić ją po przekroczeniu 130%. Pozwala to wnioskować, że preferowana będzie przez seniorów praca o charakterze dorywczym, w niepełnym wymiarze czasu pracy, która nie spowoduje utraty świadczenia emerytalnego lub rentowego, a jedynie pozwoli na jego uzupełnienie. Analizując przepisy prawne, zwrócono uwagę na fakt, że zatrudnianie emerytów lub rencistów jest bardzo korzystne dla pracodawców z uwagi na to, że nie muszą odprowadzać składek na ubezpieczenie społeczne oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne (ZUS, 2015), w związku z tym koszty ich zatrudniania są zdecydowanie niższe niż osób w wieku produkcyjnym. Pozwala to wnioskować, że może istnieć zainteresowanie ze strony pracodawców zatrudnianiem osób w wieku poprodukcyjnym.

Gdyby jednak seniorzy chcieli świadczyć usługi na zasadach niekomercyjnych, tj. wymiany barterowej lub wolontariatu, za czym może przemawiać obawa o utratę świadczenia, należy brać pod uwagę inne przepisy prawne. Przepisy kodeksu cywilnego oraz prawa podatkowego dotyczące realizacji usług na zasadzie wymiany barterowej wyraźnie wskazują, że umowy barterowe podlegają przepisom o sprzedaży, przy czym każda ze stron jest równocześnie sprzedawcą i nabywcą. Ponadto podlegają one podatkowi dochodowemu oraz VAT (Bartersystem24, 2015). Z kolei praca w ramach wolontariatu jest regulowana odrębną ustawą, która dopuszcza go tylko w wyjątkowych sytuacjach, tj. gdy jest on świadczony

na rzecz organizacji pożytku publicznego lub organów administracji publicznej. W praktyce oznacza to, że przedsiębiorcy nie mogą w Polsce w tym trybie zatrudniać osób starszych (Departament Pożytku Publicznego, 2015).

Na uwagę zasługuje również fakt, że w całej Europie, w tym również w Polsce obserwuje się wydłużenie okresu aktywności zawodowej osób starszych, w związku z tym pojawiła się konieczność poszukiwania i podejmowania pracy przez osoby starsze.

Analizując kolejną grupę – **czynniki ekonomiczne** – autorzy zwrócili uwagę na fakt, że wraz z postępującym procesem starzenia się istotnie zmienia się struktura dochodów gospodarstw domowych osób w zawnosowanym wieku. Zmianie ulega także struktura wydatków. W strukturze dochodów dominują dochody ze świadczeń społecznych (emerytury, renty, zasiłki) oraz dochody ze świadczeń prywatnych (np. darowizny od rodziny lub/i organizacji charytatywnych). Z kolei w strukturze wydatków gospodarstw domowych seniorów wraz z postępującą niesamodzielnnością pojawiają się i rosną wydatki na towary oraz usługi specyficzne dla stanu zdrowia i wieku (np. leki, usługi opiekuńcze i pielęgnacyjne itp.) (Strzelecki, Kowalczyk, 2014). Przedstawiciele tej grupy społecznej nie są zatem skłonni do wydawania pieniędzy na produkty i usługi zaspokajające potrzeby wyższego rzędu, a szczególnie na te, z których nie korzystali do tej pory w swoim życiu. Stanowią je niewątpliwie produkty IT.

Kolejnym ważnym czynnikiem jest poziom zamożności społeczeństwa. Przyjmuje się, że im większe są wydatki na dobra pierwszej potrzeby, tym obywatele danego państwa są biedniejsi. Badania prowadzone przez Eurostat pokazują, że na przestrzeni kilku ostatnich lat wśród osób starszych

wzrósł udział wydatków na produkty pierwszej potrzeby, takie jak żywność, odzież i obuwie, oraz kosztów związanych z użytkowaniem mieszkania. Temu trendowi towarzyszy malejące zainteresowanie wśród rozpatrywanej grupy społecznej produktami oraz usługami zaspokajającymi potrzeby wyższego rzędu, takimi jak rekreacja, kultura oraz turystyka (Eurostat, 2015). Powyższe tendencje są charakterystyczne nie tylko dla seniorów, ale również dla większości mieszkańców naszego kraju. W Polsce na mieszkanie, rachunki i żywność musimy wydawać ponad 46% swoich dochodów. Z danych Eurostatu wynika, że średnia dla UE wynosi ok. 31%. Resztę dochodu pochłaniają wydatki na komunikację, odzież i obuwie, dobra luksusowe, oszczędności i inne.

Z kolei analiza **czynników społecznych** pozwoliła zauważyć, iż w ostatnich latach w Polsce następuje spowolnienie rozwoju demograficznego oraz znaczące zmiany w strukturze wieku jej mieszkańców. Proces starzenia się ludności z jednej strony jest wynikiem korzystnego zjawiska, jakim jest wydłużanie się trwania życia, z drugiej strony pogłębiany jest niskim wskaźnikiem narodzin. Zmiany te są jednocześnie eskalowane przez zwiększoną emigrację młodych osób. W końcu 2013 r. liczba ludności Polski wynosiła 38,5 mln, w tym około 5,7 mln stanowiły osoby w wieku 65 lat i więcej. W okresie ostatniego ćwierćwiecza udział osób w starszym wieku wzrósł o 4,7 punktu procentowego w ogólnej populacji i wynosił 14,7%. Odsetek dzieci i młodzieży zmniejszył się w tym czasie o ponad 10 punktów procentowych i stanowił ok. 18% (GUS, 2014).

Proces starzenia niesie za sobą szereg ograniczeń w percepcji IT. Zwykle są to bariery: biologiczne, psychologiczne, społeczne (Frąckiewicz, 2009).

Tab. 1. Oddziaływanie czynników makrootoczenia na aktywizację cyfrową seniorów. Analiza PEST

Czynnik	Siła oddziaływania	Prawdopodobieństwo	Wpływ
Czynniki polityczne			
Polityka UE i krajowa sprzyjająca aktywizacji seniorów	2	0,5	1
Krajowe uwarunkowania prawne	-1	1	-1
Wydłużenie aktywności zawodowej	1,8	0,6	1,08
Czynniki ekonomiczne			
Struktura dochodów/wydatków	-1	0,7	-0,7
Poziom zamożności	1,2	0,5	0,6
Czynniki społeczne			
Bariery biologiczne, psychiczne, społeczne w percepcji IT związane ze starzeniem się	-1,6	0,8	-1,28
Społeczna mobilność	1,4	0,3	0,42
Czynniki technologiczne			
Poziom informatyzacji w Polsce	2	1	2
Stopień akceptacji technologii przez obywateli	-1,8	0,3	-0,54
Stan rynku telekomunikacyjnego w Polsce	0,6	0,9	0,54
Sposób dostarczania oprogramowania	1,5	0,7	1,05
Łatwość tworzenia oprogramowania	0,4	0,9	0,36
Postęp technologiczny	0,6	0,7	0,42

Źródło: (Butryn i in., 2015)

Bariery biologiczne dotyczą fizycznego starzenia człowieka z różnymi dysfunkcjami narządów wzroku, słuchu i ruchu, problemów z pamięcią. Prawie 75% populacji pomiędzy 65 a 70 rokiem życia cierpi na dalekowzroczność, natomiast u połowy ludzi powyżej 60 roku życia rozwija się katarakta, jaskra, zwyrodnienie płamki (Kowalewska i in., 2005).

Bariery psychologiczne zwykle związane są ze zmianą osobowości ludzi, którą w wieku 60+ charakteryzuje przede wszystkim skłonność do unikania ryzyka, zubożenie emocjonalne, ograniczenie zdolności twórczych, a także niechęć do jakichkolwiek zmian (Kucharska, 2013).

Bariery społeczne generują inne negatywne aspekty starości, takie jak: ciągłą konieczność przystosowywania się do przemian cywilizacyjnych, społecznych i kulturowych, powolną utratę poczucia bycia osobą użyteczną i potrzebną. Jednak należy podkreślić, że potrzeby odczuwane w tym wieku są tożsame z potrzebami osób dorosłych w innych, pozostałych okresach rozwojowych (Kucharska, 2013).

Z perspektywy badanego problemu bariery biologiczne, psychologiczne i społeczne implikują głównie brak kompetencji cyfrowych. Uważa się, że osobom starszym znacznie trudniej jest korzystać z nowych technologii niż ludziom młodym. Z reguły związane jest to z ich osobistą sytuacją (wykształceniem, dochodami, miejscem zamieszkania, zdrowiem), ale również brakiem lub ograniczoną dostępnością, złożonością ofert i nieprzystosowaniem ich do potrzeb seniorów (Frąckiewicz, 2009). Osoby starsze zazwyczaj też podchodzą nieufnie do nowych rozwiązań, gdzie nabyta niezbędna wiedza bardzo szybko staje się niewystarczająca dla pojawiającej się na rynku kolejnej nowości. Poznawanie nowych technologii IT przez osoby dorosłe zwykle ma miejsce w trakcie trwania życia zawodowego, a obecni seniorzy w Polsce w większości przypadków nie mieli jednak możliwości zaznajomienia się z nimi tą drogą. Często z braku posiadania kompetencji cyfrowych osoby starsze zmuszone są do korzystania z pomocy osób dużo młodszych od siebie. Zwykle taka sytuacja negatywnie wpływa na poczucie własnej godności. Osoby te chcą stanowić autorytet z racji swojego wieku, doświadczenia, a nie ustawiać się w pozycji ucznia, (Frąckiewicz, 2007).

Współczesne społeczeństwo charakteryzuje przechodzenie na emeryturę przy wykazywaniu jeszcze dużej sprawności fizycznej i intelektualnej. W związku z tym seniorzy posiadają duży kapitał intelektualny, doświadczenie zawodowe i umiejętności, które mogą być wykorzystane w kreatywny sposób, choć już w niepełnym wymiarze czasu pracy.

Innym równie ważnym aspektem w kreowaniu strategii aktywizowania cyfrowego osób starszych, na który należy zwrócić uwagę, jest obserwowana szczególnie w ostatnich latach w Polsce mobilność społeczna. Składają się na nią dwa zjawiska. Pierwsze stanowi stosunkowo duża fala emigracji ludzi młodych, drugim, równie negatywnym, jest „dwustronny przepływ” ludności w wieku produkcyjnym ze wsi i małych miast do wielkich aglomeracji miejskich i odwrotnie – odpływ ludzi starszych w przeciwnym kierunku. Sytuacja ta utrwałała się ponad dwadzieścia lat, dlatego też można mówić o pojawieniu się wyalienowanej społecznie, słabej pod względem zawodowym, politycznym i zubożonej materialnie warstwie społeczeństwa polskiego, jaką stanowią dziś, bardzo często samotni, starsi ludzie (Śliwiński, 2014).

Jednak w ostatnim czasie zauważa się, że zmiana stylu życia seniorów skłania ich do korzystania z komunikatorów internetowych (Skype, Tlenofon – w wieku 55–64 lata – 37%, w wieku powyżej 65 lat – 35%) (Feliksiak, 2015). Natomiast serwisy społecznościowe sprawiają, że seniorzy czują się mniej samotni, zdecydowanie zmniejszają poczucie izolacji społecznej. Obecnie stanowią oni ok. 12% użytkowników Facebooka i 17% Twittera (Media, 2015).

Ostatnią analizowaną grupą są **czynniki technologiczne**. Ogólny poziom informatyzacji w Polsce określany jest zwykle poprzez dostęp do Internetu w domu, gdzie w 2014 r. obejmował trzy czwarte gospodarstw domowych w Polsce, zaś 77,1% gospodarstw domowych miało w domu przynajmniej jeden komputer. Kształtowany jest poprzez upowszechnianie się w znacznym zakresie szerokopasmowych łączy internetowych stacjonarnych (59,7%) oraz mobilnych (24,4%) (GUS, 2015). Dodatkowo, na szczeblu krajowym oraz samorządowym poprzez postępującą informatyzację usług publicznych, takich jak administracja, zdrowie, finanse publiczne, ubezpieczenia społeczne itp. poprzez np. eDeklaracje, Platformę Usług Elektronicznych ZUS, Elektroniczną Platformę Usług Administracji Publicznej – ePUAP, Zintegrowany Informator Pacjenta – ZIP itp. Wdrażanie nowych rozwiązań technologicznych jest uwarunkowane rozbudowaną odpowiednio infrastrukturą, która wskazuje jednoznacznie na gotowość polskich gospodarstw domowych oraz struktur państwowych i samorządowych do korzystania z powszechnych rozwiązań technologicznych.

Stopień akceptacji technologii przez obywateli, w tym zwłaszcza osoby starsze, jest wyznaczany poprzez regularne wykorzystanie komputera, gdzie w Polsce deklaruje się 39,4% osób w wieku 55–64 lata, zaś 20,1% – w wieku 65–74 lata. Co więcej, wśród emerytów i innych biernych zawodowo (bez osób bezrobotnych) ten wskaźnik wynosi 32,4%. Regularnie korzysta z Internetu niespełna 40% osób w wieku 55–64 lata (największy wzrost 14,1% w stosunku do 2010 r.), zaś w wieku 65–74 – niespełna 20% (GUS, 2015). Dane te wskazują, że analizowana populacja 55–74 lata w coraz większym stopniu praktycznie wykorzystuje komputer oraz Internet, ponieważ nabywa umiejętności w zakresie obsługi systemu operacyjnego, przeglądarki internetowej czy klientów poczty-mail. Jednak brak kompetencji cyfrowych jeszcze wciąż zdecydowanej większości starszych osób istotnie i negatywnie wpływa na skuteczność wdrożeń rozwiązań IT, wspomagających sprawy administracyjne czy konsumpcję.

Stan rynku telekomunikacyjnego w Polsce jest kolejnym czynnikiem wartym uwagi. Nasycenie usługami telekomunikacyjnymi na rynku klientów indywidualnych jest wysokie, gdyż tylko 3% Polaków w wieku 15 lat i więcej nie posiada żadnej usługi (Turek, 2013). Najczęściej wykorzystywane są telefony komórkowe – posiada je 88% badanych (w grupie 60+ ten odsetek wynosi 58%; wśród emerytów i rencistów – 60%). Telefon stacjonarny jest podłączony w 23% gospodarstw domowych. Z telefonii stacjonarnej zdecydowanie częściej korzystają osoby w wieku 60 lat i więcej (48%), a także emeryci i renciści (46%) (UKE, 2014). Należy także wskazać na tendencję stopniowego przechodzenia starszych osób na telefonię mobilną, co związane jest z niższymi kosztami użytkowania, jak również aspektami praktycznymi (np. na-

tychmiastowa komunikacja, możliwość wezwania pomocy). Sprzyja temu pojawiająca się różnorodność urządzeń mobilnych dostosowanych do oczekiwań osób starszych, z odpowiednio wyraźnymi wyświetlaczami, dużymi czcionkami oraz ergonomicznymi przyciskami.

Rozwój technologiczny warunkuje wybór sposobu dostarczania oprogramowania oraz jednostek świadczących usługi dla osób starszych. W Polsce, kosztem oprogramowania dedykowanego lub pudełkowego, coraz większego znaczenia nabiera model udostępniania oprogramowania jako usługi (SaaS). Zgodnie z danymi PMR, w 2013 roku wartość polskiego rynku usług w chmurze wzrosła do 300 mln zł, z czego ponad 60% udziału ma najbardziej perspektywiczny na rynku usług zdalny dostęp do oprogramowania (Marszałek, 2014). Model ten pozwala nabywcom korzystać z oprogramowania w zindywidualizowanym zakresie i płacić za faktyczne wykorzystanie, znacząco redukując koszty zakupu i utrzymania oprogramowania. Użytkownikom końcowym umożliwia zaś łatwiejszą adaptację każdej nowej usługi, jeśli korzysta ona z powszechnie znanego oprogramowania udostępnianego w tym modelu.

Związana jest z tym łatwość tworzenia oprogramowania, wynikająca przede wszystkim ze stosowania powszechnie przyjętych standardów (np. wymiana danych w formacie XML) oraz z możliwości integrowania aplikacji open source, dedykowanych bądź pudełkowych z aplikacjami dostępnymi w modelu SaaS. Nowe technologie w zdecydowanej większości usprawniają proces tworzenia oprogramowania (np. dzięki zastosowaniu wzorców projektowych czy frameworków). Jednak w kontekście wsparcia technologicznego aktywizacji osób starszych owa łatwość nie wywiera znaczącego wpływu na sukces wdrożenia.

Istotny czynnik stanowi także podążanie za postępem technologicznym, występujące zarówno po stronie dostawców oprogramowania, jak i jego użytkowników. Z punktu widzenia dostawców wynika to z konieczności bycia konkurencyjnym, jak również z optymalizowania własnej działalności dzięki większej wydajności oraz rozszerzonej funkcjonalności/bezpieczeństwa. Użytkownicy zaś oczekują stale czegoś nowego, większej ergonomii w doskonaleniu interfejsów, szybszego działania aplikacji i zwiększonego bezpieczeństwa. Dotyczy to zwłaszcza osób o wyższym poziomie kompetencji cyfrowych (w tym jedynie części osób starszych), które są świadomymi użytkownikami komputera i Internetu – stąd czynnik ten nie ma decydującego znaczenia dla aktywizacji osób starszych z wykorzystaniem wsparcia technologii.

Podsumowanie

Rozwój społeczeństwa informacyjnego czy dalej społeczeństwa wiedzy determinowany jest poprzez wykorzystywanie nowoczesnych produktów IT, które obecnie kształtują relacje społeczne, generują kapitał, zapewniają pracę, rozrywkę, a także – gdy są odpowiednio udostępniane – zaspokajają potrzeby i podnoszą jakość życia. Dlatego tak istotne wydaje się zaktywizowanie cyfrowe osób starszych.

W artykule wyspecyfikowano czynniki makrootoczenia, które mają istotny wpływ na aktywizację cyfrową seniorów, tj.:

1. Polityczne – przedstawione zagadnienia dotyczące regula-

cji prawnych związanych z zatrudnianiem osób starszych świadczą o bardzo dużym stopniu skomplikowania tych procedur; stanowią istotną barierę w procesie zawodowego aktywizowania i wspierania tej grupy społecznej.

- Ekonomiczne – pogarszająca się sytuacja finansowa gospodarstw domowych polskich seniorów sprawia, że są oni zainteresowani, a niekiedy zmuszeni do podejmowania dodatkowej pracy, która umożliwiłaby im nabywanie zarówno dóbr pierwszej potrzeby, jak i częściowe zaspokajanie potrzeb wyższego rzędu, chociażby związanych z aktywizacją cyfrową.
- Společne – mogą występować pewne utrudnienia w cyfrowej aktywności osób starszych wynikające z barier biologicznych, psychologicznych, społecznych; jednocześnie stale rosnąca mobilność społeczna determinuje tworzenie produktów, mających zastosowanie w urządzeniach wykorzystywanych bez względu na miejsce pobytu.
- Technologiczne – w obszarze aktywizacji osób starszych dynamiczny rozwój technologiczny wpływa w znacznym stopniu na kształt procesów informacyjnych i komunikacyjnych ukierunkowanych także na tę grupę społeczną oraz na dobór odpowiednich rozwiązań technologicznych dostosowanych do poziomu kompetencji cyfrowych użytkowników końcowych.

Na podstawie przeprowadzonej analizy PEST zauważono, że najsilniejszy pozytywny wpływ ma ogólny, wysoki poziom informatyzacji w Polsce. Stale rozwijająca się infrastruktura i malejące koszty jej użytkowania powodują, że także osoby starsze mają coraz lepszy dostęp do nowoczesnych produktów IT oraz Internetu. W polityce krajowej oraz Unii Europejskiej coraz chętniej, m.in. poprzez dofinansowywanie, wspierane są inicjatywy skierowane do analizowanej grupy społecznej. Dzięki temu firmy informatyczne mają możliwość bezpłatnego udostępniania seniorom swoich produktów i usług, coraz większego znaczenia nabiera także model udostępniania oprogramowania jako usługi (SaaS).

Sukcesywne wydłużenie okresu aktywności zawodowej w Polsce, powiązane z wydłużeniem wieku emerytalnego, generuje konieczność poszukiwania i podejmowania pracy przez osoby starsze.

Jednocześnie zauważono również negatywny wpływ czynników analizowanego otoczenia. Szczególną przeszkodę w aktywizowaniu seniorów stanowią wspomniane bariery biologiczne, psychologiczne, społeczne i prawne. W celu ich niwelowania należy projektować i wdrażać rozwiązania IT, odpowiadające potrzebom i percepcji osób starszych. Równolegle powinny być podejmowane działania mające na celu edukację oraz wykorzystanie kapitału intelektualnego, doświadczenia i umiejętności zawodowych seniorów, które pomogą zniwelować różnice międzypokoleniowe, równocześnie zapobiegając wykluczeniu cyfrowemu.

Biorąc powyższe po uwagę, można stwierdzić, że zbadany rynek w Polsce ma duży potencjał, który, odpowiednio wykorzystany, pozwoli osiągnąć sukces w aktywizowaniu seniorów z pomocą narzędzi IT.

Dalsze badania będą koncentrowały się na problematyce związanej ze strategiczną analizą otoczenia i opracowaniem scenariuszy aktywizacji osób starszych przy wykorzystaniu narzędzi IT.

mgr Robert Kutera
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Zarządzania, Informatyki i Finansów
 e-mail: robert.kutera@ue.wroc.pl

dr Maja Leszczyńska
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Zarządzania, Informatyki i Finansów
 e-mail: maja.leszczynska@ue.wroc.pl

dr Beata Butryn
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Zarządzania, Informatyki i Finansów
 e-mail: beata.butryn@ue.wroc.pl

dr Wiesława Gryncewicz
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Zarządzania, Informatyki i Finansów
 e-mail: wieslawa.gryncewicz@ue.wroc.pl

Bibliografia

- [1] AGE Platform Europe (2013), http://www.ageplatform.eu/images/stories/Publications/ActiveSenioCitizens_for_Europe-A_Guide_to_the_EU-POL.pdf, access date: 09.07.2015.
- [2] Bartersystem24 (2015), <http://bartersystem24.pl>, data dostępu: 09.07.2015 r.
- [3] Butryn B., Gryncewicz W., Kutera R., Leszczyńska M. (2015), *The Application of PEST Analysis to the Creation of the Profile of an IT Product Designed to Activate and Support Senior Citizens in Poland*, Proceedings of 9th International Symposium on e-Health Services and Technologies, Rhodes, pp. 109–115.
- [4] Departament Pożytku Publicznego (2015), <http://www.pozytek.gov.pl>, data dostępu: 09.07.2015 r.
- [5] Duncan R.B. (1972), *Characteristics of Organizational Environments and Perceived Environmental Uncertainty*, „Administrative Science Quarterly”, Vol. 17, No. 3, pp. 313–337.
- [6] Eurostat (2015), <http://ec.europa.eu/Eurostat>, data dostępu: 10.07.2015 r.
- [7] Feliksiak M. (2015), *Internauci 2015*, Komunikat z badań CBOS, nr 90/2015, Warszawa, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2015/K_090_15.PDF, data dostępu: 22.03.2016 r.
- [8] Frąckiewicz E. (2007), *Konsument nowoczesnych usług*, „Przeгляд Organizacji”, Nr 2, s. 42–45.
- [9] Frąckiewicz E. (2009), *Wpływ Internetu na aktywność seniorów z punktu widzenia budowania strategii społeczeństwa i2010*, Zeszyt – Centrum Europejskie Natolin, Centrum Europejskie Natolin, Warszawa.
- [10] Gierszewska G., Romanowska M. (2009), *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa.
- [11] GUS (2014), *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014–2050*, GUS, Warszawa.
- [12] GUS (2015), *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2010–2014*, GUS, Warszawa.
- [13] Kowalewska A., Jaczewski A., Komosińska K. (2005), *Problemy wieku starczego*, [w:] A. Fabiś (red), *Seniorzy w rodzinie, instytucji i społeczeństwie*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Marketingu, Sosnowiec, s. 14.
- [14] Kucharska A. (2013), *Pracownik 60+*, Główny Inspektorat Pracy, Wydanie pierwsze 13027/01/00, Warszawa,
- [15] <http://www.pip.gov.pl/pl/f/v/121859/13%20pracownik%2060%20.pdf>, data dostępu: 09.07.2015 r.
- [16] Marszałek K. (2014), *SaaS a sprawa polska*, <http://www.crn.pl/artykuly/raporty-i-analizy/2014/08/saas-a-sprawa-polska#ixzz3fOefgStn>, data dostępu: 09.07.2015 r.
- [17] Media (2015), *Media społecznościowe jako kanały komunikacji – charakterystyka użytkowników*, <https://www.gemius.pl/agencje-aktualnosci/media-spolesznosciowe-jako-kanały-komunikacji-charakterystyka-uzytownikow.html>, data dostępu: 09.04.2016 r.
- [18] MPiPS (2014), *Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020*, https://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/_public/1-NOWA%20STRONA/Seniorzy/Program%20ASOS%202014-2020.pdf, data dostępu: 09.07.2015 r.
- [19] Strzelecki Z., Kowalczyk E. (2014), *Przemiany ludnościowe w Polsce. Przyszłość demograficzna*, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa.
- [20] Śliwiński A. (2014), *Rozkład więzi społecznych w Polsce*, „Europejski Monitor Ekonomiczny”, www.MonitorEkonomiczny.pl/s1/Artykuly/a355/Rozklad_wiezi_spoecznych_w_Polsce.html, data dostępu: 10.07.2015 r.
- [21] Turek T. (2013), *Wybrane aspekty aktywizacji seniorów na rynkach elektronicznych*, [w:] A. Nowicki, D. Jelonek (red.), *Wiedza i technologie informacyjne w kreowaniu przedsiębiorczości*, Wyd. Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa, s. 38–49.
- [22] UKE (2014), *Rynek usług telekomunikacyjnych w Polsce w 2014 roku*, Warszawa.
- [23] Ward D., Rivani E. (2005), *An Overview of Strategy Development Models and the Ward-Rivani Model*, „Economics Working Papers”, June, pp. 1–24.
- [24] ZUS (2015), <http://www.zus.pl>, data dostępu: 09.07.2015 r.

The Impact of Macro-Environment on Digital Activation of Seniors in Poland

Summary

The aim of the paper is to determine the influence of the macro-environmental factors on the digital activation of seniors. The PEST analysis was used as the research method, which helped to identify and validate the most important factors from macro-environment. They

have been categorized into four main groups: political, economic, social and technological factors and the proper indicators of influence have been assigned to them. The analysis indicates that the strongest positive impact on the activation of seniors has a high level of computerization in Poland (technological factor), and the most negative impact have biological, psychological and social barriers of IT perception related to aging (social factor). The conducted inference allowed to verify the potential of the Polish market

in the context of creating the IT product for activation of elderly people. Investigated Polish market seems to have a significant potential, which, properly utilized, will lead to successful activation of elderly people with IT support.

Keywords

digital competences; elderly people, PEST analysis; digital activation with the IT product
